

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1195

מסכת יבמות מ"א-מ"ז ♦ עדויות ו', ב' - ו', ג'

בס"ד, ט"ז ניסן תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ סיפורו של הגר שהסעיר את רבני ירושלים
- ♦ שליח הורה לגר - חלל שבת
- ♦ לא יתכן שהכורת ברית יחלל את השבת
- ♦ מבן נח יצא ולכלל ישראל לא נכנס

- ♦ מצווה וענף מצווה וההבדל ביניהם
- ♦ אין כופים על השוחט לכסות את הדם
- ♦ 'מאמר' - על שום מה?
- ♦ 'ראוי בכח' מול 'ראוי בפועל' בחליצה ובתפילין

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

צנון ודבש

הוא שדכן.
מקצועי.

כנגד כל שידוך שעשה יש לו שבעה עשר סיפורים ומעשיות על שידוכים אחרים מימים עברו. אחד הסיפורים חביב עליו במיוחד והוא משמיע אותו בהזדמנויות שונות, מפני שלדעתו הוא עשוי לחזק את המחוזקים ולהעניק מבט אמיתי על החיים. לאחרונה הוא החל להשתתף בשיעורי הדף היומי, ומשם התגלגל הסיפור חיש מהר עדינו.

היה זה לפני כמאתיים שנה.

מעשה בבחור משיבת ואלאזין המעטירה אשר ניגש אל רבו, הגאון רבי חיים מואלאזין זצ"ל, תלמידו של הגאון מוילנא זצ"ל, ושאלתו בפיו. עומד הוא בפני פרשת דרכים. שתי הצעות שידוכים לפניו. שתיהן יראות שמים, חפצות בבעל שישקוד על התורה ועל העבודה, אך ה"שוער"...

דף לט/א עליו מצווה או חלוץ או ייבם

מצווה וענף מצווה וההבדל ביניהם

בגמרתנו מבואר, כי אם הנפטר בלא בנים הותר אחריו אחים אחדים, שכולם ראויים ליבם את האלמנה, "מצווה בגדול לייבם" - מצווה לכתחילה שהאח הגדול ייבם. לא רצה הגדול לייבם - הגדול שאחריו מייבם וכן על זה הדרך עד הקטן שבאחים. אם לא רצו לייבם "חוזרין אצל גדול ואומרים לו - עליך מצווה! או חלוץ או ייבם".

להלכה, גם במצוות חליצה - מצווה לכתחילה שהיבמה תחלוץ לגדול. אולם, הגמרא מבארת, כי אם אינו חפץ לחלוץ, מחזרים אחר האחים האחרים שיחלצו, ואם גם לחלוץ אינם חפצים, כופים את הגדול לחלוץ.

מדוע אין כופים את הגדול? ברור שיש צורך לכפות על ביצוע מצוות החליצה, שהרי היבמה ממתינה לחליצה, כי בלעדיה אינה יכולה להנשא לשוק. השאלה שיש לברר היא, הן הסיבה לכפיית הגדול דווקא היא מפני שעליו מוטלת המצווה לכתחילה. מדוע, איפוא, אין כופים אותו מיד לחלוץ, אלא רק לאחר שגם אחיו ממאנים לחלוץ שבים אליו וכופים אותו? הרי בית דין כופה על קיום המצוות! אדם המסרב לקיים מצוות לולב, בית דין כופים אותו עד שיאמר רוצה אני, ומדוע אין כופים את הבכור המסרב לקיים 'מצווה בגדול שבאחים'?

אין כופים על 'ענף מצווה': מכאן הסיק בעל בית אדם, כי בית דין כופים על מצוות אך לא על "ענפי מצוות", תוך שהוא מגדיר כי על בית הדין מוטל לכפות את קיומן של תרי"ג המצוות, אך כפייתן מוגבלת למצוות עצמן ולא לתוספות של המצווה, ובלשונו, "ענף מצווה". וכגון, מצוות הגדול לחלוץ ליבמה. המצווה יכולה להתקיים על ידי כל האחים, אך לכתחילה מצווה בגדול. כלומר, המצווה היא שהיבמה תחלוץ לאחד מן האחים, וענף של המצווה קובע, כי לכתחילה

לעילוי נשמת

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שפילברגר** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

נלב"ע ט"ז בניסן תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר **שלמה ותרצה האור** שיחיו - תל אביב

צעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה

בת ר' יוסף ושרינה ז"ל

נלב"ע כ' בניסן תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י לידיה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **אביבה מובשובסקי** ע"ה

ב"ר שמואל וחנה אלקה ע"ה

נלב"ע י"ט בניסן תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר זוסויין** הי"ד ב"ר יעקב יוסף ז"ל

נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י חתנו ובתו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** שיחיו

תחלוץ היבמה לגדול. אם זה מסרב, ואח אחר מוכן לחלוץ, אין לכפות את הגדול לקיים את הענף; הסניף, שהרי עיקר המצווה מתקיימת. רק אם כל האחים מסרבים לקיים מצוות חליצה, יש לכפות מי מהם כדי שלא תתבטל המצווה, ואז-אז כופים כבר את הגדול.

אין כופים על השוחט לכסות את הדם: נידון זה נוגע למצוות נוספות, כגון, מצוות כיסוי הדם; אף על פי שלכתחילה מצווה על השוחט עצמו לכסות את הדם, לא ניתן לכפותו לקיים את המצווה, כי אף אם יכסה אחר את הדם תתקיים המצווה, ואין כופים אלא אם אין אדם אחר היכול לכסות ובלא הכפייה תתבטל המצווה. כמו כן, אדם היודע למול ובכל זאת ממאן לקיים בעצמו את מילת בנו, אין כופים את האב למולו אם יש מוהל המוכן לקיים את המצווה, שכן, עיקר המצווה היא שהבן יהיה מהול, ובענף המצווה הורתה התורה שהאב יהיה זה שיקיים את המצווה [ראוי לציין, כי בכיבוד אחרים במצוות כיסוי הדם, קיים נידון ענף בפוסקים ולדעת התבואות שור הדבר מותר. במאמר זה התייחסנו לדעת הבינת אדם].

דף מא/א ועשה בה מופנה מאמר

מאמר - על שום מה?

מדין תורה מצוות היבום מתקיימת בביאה, לא בכסף ולא בשטר, כאפשרויות הנוספות שבקידושין רגילים. ברם, תקנו חכמים שבטרם היבום יקדש היבם את היבמה בכסף או בשטר. קידושין אלה מכונים "מאמר" בלשון חז"ל.

במאמר שלפנינו נעמוד על פשרו של כינוי זה.

מאמר חכמים: בשולחן ערוך (אהע"ז סימן ק"ע סעיף א') מובאת הגהה המפרשת, כי "מאמר" מלשון 'מאמר חכמים': "פירוש, יבמה נקנית מדאורייתא בביאה, לא זולת, וחכמים תקנו שיקדשנה תחלה, וזהו הנקרא מאמר, פירוש: מאמר חכמים".

לכאורה, בהסבר זה קיים קושי מסוים, מפני שרוב הראשונים סוברים, כי לדעת בית שמאי קידושי מאמר קונים מן התורה (ראה בסוגיא בדף כט/א ובתוספות ובראשונים), וגם לדעת הסוברים כי אפילו לבית שמאי מאמר אינו קונה לחלוטין ואינו משלים פעולה כקידושין, אך אין מי בראשונים שאינו מודה כי לבית שמאי פועל המאמר מן התורה. מדוע, איפוא, הוא מכונה "מאמר"?

יש מסבירים, כי לפי בית שמאי הכינוי 'מאמר' בא על שם שחז"ל תקנו לעשותו לפני הייבום. לאמר, אכן הוא חל מן התורה, אך החובה לעשותו היא מדרבנן (ראה גם מורשת משה יבמות עמוד תקט). פירוש הזהה בדרכו לפירוש הקודם מובא בספר "קובץ", ממפרשי הרמב"ם, (נדפס בסוף ספרי משנה תורה לרמב"ם): קידושין אלו שמדרבנן הם, נקראים מאמר על שם שאינם תקפים מן התורה ומדין תורה הם כדיבור בעלמא, חסרי אחיזה ותוקף ("קובץ" הלכות יבום וחליצה פרק ב' הלכה א'). פירוש זה הולם את שיטת בית הלל בלבד, כי לדעת בית שמאי אין כל עילה לכנותם 'מאמר', שהרי הם תקפים מן התורה.

אף רבי יום טוב ליפמן ה"ר, בעל תוספות יום טוב (במסכתנו בתחילת פ"ב), נזקק לבאר את פשר הכינוי 'מאמר', והוא מפרש, כי הן קיים הבדל יסודי בין ייבום לבין קידושין, גם רגילים. מצוות יבום מתקיימת גם בלא כוונה כל שהיא, אפילו יבום בשוגג קונה. לעומת זאת, קידושין אינם חלים ללא אמירה בין האיש והאשה, כי לשם קידושין נותן לה הכסף או השטר, ולכל הפחות עליהם להיות "עסוקים באותו עניין", היינו, שיהיה ברור לשניהם כי לשם קידושין עושה כן.

זהו שבאו להדגיש בקידושי יבמה, כי לעומת היבום, הרי קידושיה זקוקים ל'מאמר', אמירה, הבהרה וכוונה.

אולם יש שהוסיפו ופירשו שבקידושי יבמה, ב"מאמר", אכן יש דין אמירה מיוחד: לדעת רש"י על היבם לומר: "הרי את מקודשת לי במאמר יבמין", כלומר, עליו לקדש כשהוא מדגיש במפורש שהכוונה לקידושי יבם את יבמתו ולא לקידושין רגילים (ראה "ערוך לנר" נב/א שדייק כן מרש"י שם, אך כתב ששאר הפוסקים חולקים על כך ותמה על הבית שמואל סימן קס"ו סעיף ב' שהביא דברי רש"י בסתמא). לפיכך נקראין 'מאמר' כי אכן יש בהם אמירה מיוחדת (ראה מורשת משה, שם).

ומעניין לעניין - את הפוסקים (דברים כו/ז-יח) "אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם... וְה' הַאֲמַרְךָ הַיּוֹם" יש שפירשו מלשון קניין אירוסין, שהכוונה לקשר אירוסין, כביכול, בין הקב"ה לישראל, וכדברי הכתוב "וארשתוך לי לעולם", שכן, מאמר פירושו קניין אירוסין (ראה תורה תמימה דברים שם אות פ"ב).

דף מד/א כל העולה ליבום

"ראוי כח" מול "ראוי בפועל" בחליצה ובתפילין

כלל גדול בדיני היבום קובע, כי "כל העולה ליבום - עולה לחליצה, וכל שאינו עולה ליבום - אינו עולה לחליצה". כלומר, רק מקרה שניתן לעשות בו יבום או חליצה, מתחייב במצווה, אך אם קיימת מניעה לקיום היבום או החליצה - היבמה אינה נופלת לייבום כלל [כן עולה מדברי התוספות בסוגייתנו, וכן מבואר בתוספות הרא"ש, אף על פי שבגמרא קיימת התייחסות רק לכך שחליצה כרוכה בייבום ולא להיפך, וראה בספר "ברכת אברהם" בסוגייתנו].

בעלי התוספות (ד"ה "כל שאינו עולה") מתקשים, הן הלכה היא כי חרשים-אלמים אינם ברי חליצה, לפי שבתהליך החליצה עליהם לומר פסוקים מפרשת חליצה והם אינם יכולים לאמרם. הדין היה נותן כי בשל כך תעקר מהם גם אפשרות היבום, לאור הכלל הכורך בצוותא את אפשרות היבום והחליצה

אביה של אחת מהן, קובע עיתים לתורה, מקפיד ללמוד מידי יום בתורה הקדושה, והאחר... אומר שעוד לא הגיע לכך...

דא עקא, שבאמתחתו של הלה צרור מזומנים המובטח לחתנו העתידי, אשר יש בו כדי להבטיח פרנסה בשפע לשנים רבות וארוכות, ואני, שח הבחור, מתפתה להשתדך עם בתו, כדי שלא יטרידוני בעיות הפרנסה ואוכל לשבת במנוחה על התורה ועל העבודה. מה גם, שהוא הבטיחני מהימנה, כי העובדה שאינו לומד אפילו אות, לא תשפיע חלילה על מהלך חיי. הוא עצמו יעמוד על כך!

הישיר רבי חיים מואלאזין זצ"ל מבט בעיני תלמידו ואמר: אם כבר בענייני שידוכים עסקינן, הבה אספר לך על שידוך מעניין.

התיישבו השניים, וישאל רבי חיים את תלמידו: האכלת מימך מרקחת צנון? התלמיד אישר את הדברים, תוך שהוא תמה בינו לבין עצמו, מה לשידוכו ולמרקחת צנון, שרווחה ביניהם, עת עקרות הבית נהגו לרקוח צנון ודבש יחד ולהגישם כמעדן מלכים.

המשיך רבי חיים: כלום נתת פעם דעתך, כיצד זה נרקם השידוך המוזר בין הצנון לבין הדבש? אם לאו, הטה אזנך ושמע.

הצנון, הרי הוא קשה, קשוח, טעמו חריף, אך טיפס אינו. הוא ידע אל נכון, כי בעיני אנשים רבים הוא אינו מן המאכלים האהודים ביותר, בלשון המעטה. ביקש, איפוא, הצנון לשדרג את מעמדו, וישלח אל הדבש לאמר: "הצטרף אלי. נתגורר יחד, ומחלקך יהא חלקי".

ויען הדבש, "מה לי ולך? אם השמאל - ואימינה. ואם הימין - ואשמאילה. אני מתוך - אתה מה. אני זך ושקוף - אתה קליפתך כהה!".

וישב השליח אל הצנון ופניו חפות ויאמר: צדקו דבריו מדברך. הוא ניצור מצוף הפרחים הגדלים באוויר הצח, ואתה גדל באדמה. מוקף עפר רימה ותולעה. הוא צלול ומתוק ואתה...

ויען הצנון ויאמר, "אכן, מלכתחילה ידעתי כי זו תהיה תשובתו. אמור נא לו, כי הנני מוכן לעשות הכל כדי להפיס את דעתו.

אם מבקש הוא כי יאמר את עורי מעלי - אשיל אם חפץ הוא להכהות את חריפותי על ידי שהייתי לילה שלם ללא קליפתי - יכהה. אם רוצה הוא שיפוררוני ויכתשוני - יהי כן. אם ברצונו להרתיחני במים כדי לשבר את קשיות ערפי - ירתית. הנה, אחר כך, אהיה אף אנכי, רך, לבן ונימוח...".

וישב השליח אל הדבש, אשר נכמרו רחמיו נוכח כניעתו המלאה ותחנוניו של הצנון ויאות להסתופף עמו בתבשיל אחד, ויקום שידוך הצנון עם הדבש.

בשמחה אירוסיהם הסבו כל גדולי העם, ויגישו לפניהם... מרקחת "צנון ודבש", אלא מה?! מיד התפתח דיון בין המסובים איזו ברכה ראוי לברך על מרקחת זו. מחד גיסא, הדבש נתן בה את טעמו, מאידך גיסא, הצנון... אי אפשר להתעלם ממנו. לבסוף נמנו וגמרו לברך בקול גדול: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם... בורא פרי האדמה". ככלות הכל, הצנון הוא העיקר והדבש הוא הטפל. אי אפשר להשתנות לחלוטין אם לא משתנים באמת.

ההבנת יקירי את המשל: שאל רבי חיים.

הבחור נענע בראשו ויבן, כי הגוף והנשמה ירדו כרוכים ממעל. הגוף מושך מטה והנשמה מושכת מעלה. כל עוד הם דרים בכפיפה אחת, קיים ביניהם מאבק תמידי על המלוכה, מי ישפיע, מי יתן את טעמו, מי יהיה העיקר ומי יהיה הטפל. אם לא לומדים תורה, היא אשר יהא, לעולם לא תהפוך הנשמה לעיקר והגוף לטפל.

בנה הפסח יצאו אבותינו מ"ט שערי טומאה בהם היו שקועים, והחלו לטפס במעלה ההר הרוחני, עד הגיעם למרגלות הר סיני, בו נכנעו תחת מלכות הבורא וקיבלו עליהם את התורה הקדושה, אשר היא התבלין לתאוות הגוף.

מעבדות לחרות. **קובעים** עיתים לתורה, ויוצאים מעבדות הגוף לחרות הנפש.

לכירור על שיעור דף יומי באיזור מגוריק, הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי: 03-5775333

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מב/א גר וגיוורת צריכין להמתין ג' חדשים **מדוע יצחק אבינו נולד לאחר שנה?** אכן, אמר בעל האמרי אמת זצ"ל, כאשר נימול אברהם והתבשר על לידת יצחק נאמר שיהיה זה "למועד הזה לשנה האחרת", שנה תמימה. מדוע? מפני שאחר שנימול והפך לגר יש להמתין מלבד תשעת ירחי הלידה עוד שלשה חדשי הבחנה כמבואר כאן...

דף מב/ב לא חש לקמחיה

קמח ותורה

הקמח הזך והטוב הוא משל לתורה שלצורך ליבונה ובירורה יש לטחון היטב בעמל ויגיעה רבה. **מי** שאינו טורח, "לא חש לקמחיה", אינו בורר את קמחו האם טוב יהיה אם לאו. **זוהי** גם המשמעות הפנימית של דברי חז"ל, "אם אין קמח אין תורה". אם אין אדם מתייגע על תורתו לטחון לבירור ולנפות, לא יזכה לקנות את התורה... (פנים יפות, בראשית).

דף מה/א גמלא במדי אקבא רקדא

משל הגמל

רבי יוסף חיים מבגדד מפרש כיצד משל זה נקשר למאורע המסופר במקרא. בין השאר הוא עומד על איזכור הגמל. לא לחינם הוא אומר, הובא כאן הגמל כמשל. הגמל מסמל את האיש עליו מסופר כאן, שנולד מגוי ויהודיה. אף הגמל יש בו סימן טהרה אחד וסימן טומאה אחד (בן יהוידע).

דף מה/א אי ניהוי כיהושע בן נון לא ייבנא ליה ברתי

כיהושע ולא כמשה

דרש רבי צדוק הכהן מלובלין: **לא** אמר כמשה רבינו, כי משה רבינו הוא שורש התורה, וכתרו כתר תורה, וכתר תורה דוחה הכל... (צדקת הצדיק, עו).

דף מז/א ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות

קלות דוקא

מה טעם?

המאירי מפרש שעל ידי שמיעת המצוות הקלות "יאמר בליבו כמה דקדוקים הם מדקדקים ללא צורך ויחזור בו".

דרש הגר"ח שמואלביץ: דוקא המצוות הקלות ימחישו לו כי יהודי הוא עבד לאלוקיו מבוקר עד ליל, בכל הנהגה ופעולה, על כל צעד ושעל. דבר זה רחוק ממושגי הגוי, וקל לו לקבל את החמורות דווקא מלהשתעבד לה בכל פעולותיו... (שיחות מוסר).

דף מז/ב אסיר לן תחום שבת... אסיר לן יחוד

דוקא יחוד ותחומין

החתם סופר (בחיזושי למגילת רות) מוכיח ומבאר כי שני איסורים אלו כרוכים רות בהליכת רות ונעמי לארץ ישראל, ולפיכך נזכרו דווקא הן. אף הוא מוסיף בשם חתנו, רבי דוד צרי, כי עקב הסכמת רות זכתה ויצא ממנה דוד שגזר על יחוד פנויה, וכן שלמה שתיקן עירובין לשבת...

דף מז/ב ושם אקבר

לא תצא מקברי בית דין

כתשובה לדברי נעמי כי יש קברות להרוגי בית דין, השיבה רות "ושם אקבר". המפרשים עמדו על כך שלא השיבה "באשר תקברי אקבר" כמו בשאר דברי נעמי - "באשר תמותי אמות" וכדומה. **פירוש** יפה מופיע בעיני יעקב שעל העין יעקב:

זה בזה, ומתנה את קיומו של האחד באפשרות קיומו של האחר. אף על פי כן, חרשים-אלמים יכולים להתייבם! הא כיצד?! בעלי התוספות מתרצים: "בני חליצה נינהו, אלא דפומייהו הוא דכאיב להו" - בעלי חליצה הם, אך פיהם הוא הכואב להם. כלומר, אין מוטל עליהם איסור לקיים חליצה, אלא מחמת מניעה צדדית אינם יכולים לקיימה. אין הם מוגדרים, איפוא, כמופקעים ממצוות חליצה.

הגאון בעל ה"אבני נזר" (שו"ת, או"ח סימן תל"ט) מביא בשם רבי יואב יהושע, בעל ה"חלקת יואב" [היה תלמידו המובהק של ה"אבני נזר"] כי היסוד שהניחו בעלי התוספות בסוגייתנו, מהווה בסיס לפסק הלכה שהורה ה"מגן אברהם" בהלכות תפילין (או"ח סימן ל"ט ס"ק ה').

גם כותב תפילין: שהנה, הלכה היא, כי תפילין שנכתבו על ידי מי שאינו שייך במצוות הנחת תפילין, כגון אשה וקטן - אינן כשרות. אף על פי כן פסק ה"מגן אברהם", כי מי שידו השמאלית קטועה ואינו יכול לקיים מצוות הנחת תפילין של יד - אינו פסול לכתובת התפילין. טעם הדבר, כי אדם מסוג זה אינו מופקע הלכתית מן המצווה, אלא מניעה טכנית היא הגורמת לו שלא יקיימה, כדברים שכתבו בעלי התוספות.

מדוע חרש אינו יכול להוציא במצוות תקיעת שופר? משהגענו להנחת יסוד זה, עלינו לשאול את עצמנו, מדוע, איפוא, נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סימן תקפ"ט) כי חרש [מדבר אך אינו שומע] אינו יכול להוציא את הציבור ידי חובת תקיעת שופר? הוא עצמו, אמנם, אינו מקיים את המצווה מפני שאינו שומע, אך רק חסימה היא המונעת מבעדו לקיימה, אין הגדרה הלכתית כל שהיא הרובצת עליו שבעטייה הוא 'פסול' מקיום המצווה. יתכבד נא החרש לתקוע בשופר!

יש, איפוא, לאתר חילוק נוסף המבדיל בין המקרים.

הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל עשה זאת בתוך דברי בעלי התוספות הנזכרים. הוא נטל את היסוד שהניחו, ומצאו, לכאורה, סותר את עצמו מתוכו.

נפתח תחילה בכלל ידוע: "כל הראוי לבילה - אין בילה מעכבת בו". כלל זה מתייחס למנחות שהובאו לבית המקדש. אין לגדוש את הכלי עד שלא ניתן לבלול את המנחה. הכלל קובע, כי כמות שניתן לבלולה בכלי בלא שישפך ממנה, כשרה למנחה. כלומר, אין צורך בבלילה, אלא היא מהווה מדד לכמות הרצויה. כלל זה משמש בהלכות רבות, וכגון, במצוות חליצה, מי שאינו אלם ולא אמר את פסוקי פרשת החליצה במהלך החליצה - לא פסל בכך את החליצה, אך אלם, שאינו יכול לאמרם - אינו יכול לקיים את מצוות חליצה.

עתה נבחן את דברי בעלי התוספות.

לכשנשאל מדוע החרש אינו ראוי לחלוץ, נען: לפי שאינו מסוגל לומר את פסוקי החליצה, ומי שאינו יכול - פסול. אם נוסף להקשות, כי אם פסול הוא, מדוע הוא ראוי לייבום? הן רק הראוי לחליצה ולייבום גם יחד, מקיים אחד מהם! נען: אמת, אך זה ראוי הוא לקיום חליצה מבחינה הלכתית, ואך מניעה צדדית מעכבת בעדו מקיומה. האין משמשות בפנינו שתי סברות סותרות? לגבי מצוות חליצה אנו מחשיבים אותו כמי **שאינו ראוי** לקיימה, ולכן אין מאפשרים לו לחלוץ ואילו מצוות יבום מאפשרים לו לקיים, כי הוא נחשב **ראוי** לקיום מצוות חליצה ואך מניעה צדדית מעכבתו. הא כיצד?

הרב פראנק מבאר, כי הא גופא ביקשו בעלי התוספות ללמדנו. כדי שיוכל לייבם, די בכך שהוא ראוי לחליצה מבחינה הלכתית, אף שבפועל הוא אינו יכול לקיים חליצה מחמת מניעה צדדית. מפני שרק המופקע הלכתית מחליצה או מייבום, כלול בכלל "שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה". ברם, הבא לקיים את מצוות החליצה עצמה, צריך שיהיה ראוי לקיים את כל חלקיה בפועל, גם אלה שאינם מעכבים את המצווה אם לבסוף לא נעשו, וכגון, אמירת הפסוקים של פרשת חליצה.

מה טעם הדבר?

לפי שיש אדם המופקע מן המצווה לחלוטין, ויש המופקע ממנה "בפועל". נכרי, למשל, מופקע לחלוטין מקיום מצוות. אולם חרש מופקע בפועל מקיום מצוות שופר, וכך מקיום מצוות חליצה, אך אינו מופקע לחלוטין, כי גם עליו הוטלה המצווה. מעתה, לגבי הלכה שאינה קשורה לקיום המצווה **בפועל**, מי שאינו יכול לקיימה אינו נחשב מופקע ממנה, כי היא שייכת בו, רק שבפועל אינו יכול לקיימה. אך משדנים לגבי קיום המצווה בפועל, הוא מופקע ממנה ולכן אינו יכול לקיימה ולהוציא אחרים ידי חובה.

זו הסיבה שלגבי מצוות היבום אין החרש נחשב מופקע ממצוות חליצה, אך את המצווה עצמה אינו יכול לקיים. מפני כך הוא אינו יכול להוציא אחרים ידי חובת תקיעת שופר, מפני שמקיום המצווה בפועל הוא מופקע (יסוד זה כותב גם הגאון רבי אלהן וסרמן זצ"ל ה"ד, "קובץ שיעורים" ח"ב סימן ל"א, ועיי"ש ראיותיו).

דף מו/ב כי פליגי במל ולא טבל

סיפורו של הגר שהסעיר את רבני ירושלים

מעשה שהיה בירושלים עיר הקודש בנכרי שביקש להתגייר ולאחר ש"בד"צ קהל אשכנזים" מצאוהו ראוי לגיור, ביום שלישי, כ"ג באדר ב' ה'תר"ח, הוא עבר ברית מילה כדת וכדין וקיבל עליו עול תורה ומצוות. בהגיע יום השבת כבר נהג עצמו כיהודי לכל דבר ועניין, אף על פי שעדיין לא טבל לפי שעדיין לא נרפא ממילתו.

שליח הורה לגר - חלל שבת: אחד מחברי הבד"צ היה רבי אשר לעמיל, תלמיד חכם מופלג שלפני עלייתו לירושלים כיהן כגאב"ד גאלין. דעתו היתה, כי גר זה אינו רשאי לשמור את השבת, מפני שכל עוד לא טבל גרותו לא חלה! כך הרי מבואר בסוגיינתנו ונפסק להלכה (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק י"ג הלכה ו' וטור יו"ד סימן רס"ח), כי הרוצה להתגייר צריך למול ולטבול. משכך, אינו רשאי לשמור שבת, כידוע, כי "גוי ששבת, חייב מיתה" [בידי שמים]. בעיצומה של השבת שיגר, איפוא, רבי אשר לעמיל שליח אל הנימול ויצוהו לעשות מלאכה באותה שבת, ובעל כרחו עשה הגר מלאכה על ידי שכתב את שמו בלשון הגויים תוך שהוא מבכה על שלא זכה לקיים את השבת.

למחרת השבת ותהום העיר. כל חכמי ירושלים, ספרדים כאשכנזים, עמדו כנגדו על אשר פסק כך, תוך שהם מבהירים, כי זו אינה הפעם הראשונה בה נכרי מתגייר בירושלים ומעולם לא הורו לגר לחלל את השבת אף אם מל ולא טבל.

רבי אשר לעמיל שיגר את הנידון לרבי יעקב עטלינגר, רבה של אלטונא, בעל ערוך לנר (מעשה זה מתואר בארוכה בשו"ת דברי יוסף להגר"י שווארץ סימן כ"ד). במכתבו הוא מתנצל על שפעל בלא דעת חבריו הרבנים, תוך שהוא מסביר כי היה זה זמן מועט לפני צאת השבת ולא היה סיפק בידו לעשות כן. הוא מביע תקווה, כי פסיקתו צודקת ומקום הניחו לו מן השמים להתגדר להורות הלכה מחודשת זו. **לא יתכן שהכורת ברית יחלל את השבת:** בשו"ת בניין ציון (סימן צ"א) פורס רבי יעקב עטלינגר את תשובתו בהרחבה. תחילה הוא מציין, כי בדק וחקר במקומות בהם מקבלים גרים ונאמר לו כי מעולם לא הקפידו שגר שמל ולא טבל יחלל את השבת. תוך כדי שעיין בנושא, מציין הבניין ציון, הוא מצא כי "מצד הסברה יהיה מתנגד אל השכל", שגר זה יאלץ לחלל את השבת, שכן, מילתו מכונה "ברית" ואף מברכים על כך "כורת הברית" (שבת קלז), והיאך יתכן שלאחר שכתב ברית עם הקדוש ברוך הוא, יאלץ לחלל את השבת שאף היא ברית "ביני ובין בני ישראל".

מבן נח יצא ולכלל ישראל לא נכנס: נותר, איפוא, לבאר, הן אם נפסק להלכה כי תהליך הגרות כרוך במילה ובטבילה, מדוע בכל זאת המל ואינו טובל, אינו חייב לחלל את השבת? הבניין ציון מסביר, כי גוי שמל אך לא טבל, אמנם אינו גר גמור אך כבר אינו גוי גמור! כלומר, משעה שמל עצמו הוא נבדל מבני נח אך עדיין לא בא לכלל ישראל. לפיכך אינו חייב לחלל את השבת, כי הציווי לבלתי שמור את השבת נאמר לבני נח בלבד.

הלכה מדברי הזוהר: רבים מגאוני ישראל חיוו דעתם בנושא זה. מעניין לציין את דבריו של בעל אבני נזר זצ"ל (שו"ת, יו"ד סימן שני"א) המביא בשם הזוה"ק כי נכרי שמל לשם גרות לא יחלל את השבת, כי הלכה מיוחדת היא שהוא מתחייב בשמירת שבת אף שלא טבל. הוא מדגיש, כי אמנם בדברי הראשונים לא משמע כך, אך יתכן שאם היה לפניהם ספר הזוהר היו מורים כן. למעשה הוא חותם את הנידון ב"צריך עיון גדול".

גמרא (סנהדרין מו/ב) נאמר שכאשר נתנבל הבשר של הרוג מהרוגי בית דין, מעבירים אותו לקברי אבותיו. ברות הגיורת, אין שייך דבר זה לפיכך לא יכלה לומר באשר תקברי אקבר, שכן את נעמי ניתן יהיה להעביר לקברי אבות אך לא אותה...

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764

לעילוי נשמת
מרת **ריזל קוט** ע"ה
בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה
תנצב"ה
הנוצחה ע"י בניה הר"ר **פנחס צבי קוט** שיח"ל - פ"ת
והר"ר **יוסף מרדכי קוט** שיח"ל - מלבון אוסטרליה

עולים על רכבת הלימוד

ג' אורן לודר BSU

חודש ראשון התנסות חינם
קבע עיתים ללימוד < עכשיו > **3029***

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזקים בסיפוק רוחני עצום!

